DOMSTOLENS DOM (sjätte avdelningen)
den 6 november 2003 *

I mål C-413/01,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Verwaltungsgerichtshof (Österrike), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Franca Ninni-Orasche

och

Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst

angående tolkningen av artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse),

* Rättegångsspråk: tyska.

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-P. Puissochet samt domarna C. Gulmann och V. Skouris (referent), F. Macken och N. Colneric,

generaladvokat: L.A. Geelhoed,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Österrikes regering, genom H. Dossi, i egenskap av ombud,

— Danmarks regering, genom J. Molde, i egenskap av ombud,

— Tysklands regering, genom W.-D. Plessing och M. Lumma, båda i egenskap av ombud,

— Förenade kungarikets regering, genom J.E. Collins, i egenskap av ombud, biträdd av C. Lewis, barrister,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom D. Martin och W. Bogensberger, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 27 februari 2003 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande

följande

Dom

1 Verwaltungsgerichtshof har, genom beslut av den 13 september 2001 som inkom till domstolens kansli den 17 oktober samma år, i enlighet med artikel 234 EG ställt två frågor om tolkningen av artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse).

2 Dessa frågor har uppkommit i en tvist mellan Franca Ninni-Orasche och Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst (förbundsministern för vetenskap, samfärdsel och konst) angående den senares avslag på Franca Ninni-Orasches ansökan om utbildningsstöd enligt bestämmelserna i Studienförderungsgesetz (lagen om utbildningsstöd) (BGBl., 1992/305).

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapslagstiftningen

3 Enligt artikel 48 i fördraget skall fri rörlighet för arbetstagare säkerställas inom gemenskapen. Denna fria rörlighet skall innebära att all diskriminering av arbetstagare från medlemsstaterna på grund av nationalitet skall avskaffas vad gäller anställning, lön och övriga arbets- och anställningsvillkor.

4 Artikel 7.1 och 7.2 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33), i dess lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2434/92 av den 27 juli 1992 (EGT L 245, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 5, s. 160), har följande lydelse:

"1. En arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat får inom en annan medlemsstats territorium inte på grund av sin nationalitet behandlas annorlunda än landets egna arbetstagare i fråga om anställnings- och arbetsvillkor, speciellt vad avser lön, avskedande och, om han eller hon skulle bli arbetslös, återinsättande i arbete eller återanställning.

2. Arbetstagaren skall åtnjuta samma sociala och skattemässiga förmåner som landets medborgare."

5 I sjätte skälet i ingressen till rådets direktiv 93/96/EEG av den 29 oktober 1993 om rätt till bosättning för studerande anges att de som har rätt till bosättning inte får utgöra en orimlig börda för värdmedlemsstatens finanser.

6 I sjunde skälet i samma direktiv stadgas följande:

"Enligt gemenskapens nuvarande lagstiftning, och som fastställts genom domstolens praxis, inryms inte bidrag till uppehälle för studerande inom fördragets tillämpningsområde enligt dess artikel 7."

7 I artikel 3 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

"Detta direktiv ger inte studenter som har rätt till bosättning en rätt till utbildningsstöd i värdmedlemsstaten."

Den nationella lagstiftningen

8 Bestämmelserna om och villkoren för rätt till utbildningsstöd finns, i österrikisk rätt, i Studienförderungsgesetz. Det föreskrivs i 2 § i denna lag att österrikiska medborgare (2 § första meningen och 3 §) samt utlänningar och med dem likställda statslösa personer (2 § andra meningen och 4 §) får ansöka om de stöd som avses i lagen, varvid det beträffande sistnämnda begrepp hänvisas till gemenskapsrätten.

Bakgrunden i målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

9 Det framgår av beslutet om hänskjutande att sökanden i målet vid den nationella domstolen, Franca Ninni-Orasche, är italiensk medborgare och sedan den 18 januari 1993 gift med en österrikare. Hon är sedan den 25 november 1993 bosatt i Österrike och hade tillstånd att uppehålla sig i denna medlemsstat, vilket var giltigt fram till och med den 10 mars 1999. Genom detta tillstånd fick hon rätt att ta anställning eller arbeta som egenföretagare i Österrike på samma villkor som österrikiska arbetstagare.

10 Franca Ninni-Orasche hade en tidsbegränsad anställning i Österrike från och med den 6 juli 1995 till och med den 25 september 1995. Hon arbetade i en österrikisk restaurangrörelse som servitris med behörighet att ta emot betalning. Förutom att ta emot betalning svarade hon även för lagerhållning genom vilken hon fyllde på lagret och svarade för lagringen av de produkter som erbjöds. Den 16 oktober 1995 fick hon godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning efter att ha deltagit i kvällskurser i vilka det endast krävdes att hon var närvarande vid proven. Franca Ninni-Orasche tog på detta sätt en studentexamen av tekniskt slag (Maturità tecnica — Diploma di ragioniere e perito commerciale) med stöd av vilken hon kunde skriva in sig vid ett österrikiskt universitet.

11 Under perioden oktober 1995–mars 1996 sökte Franca Ninni-Orasche ett arbete som motsvarade hennes utbildning och yrkeserfarenhet. De ansökningar som hon härvid spontant skickade till hotell och till en bank blev emellertid resultatlösa. I mars 1996 påbörjade hon därför studier i romanska språk och romansk litteratur med italienska och franska som huvudämnen vid universitetet i Klagenfurt (Österrike).

12 Den 16 april 1996 ansökte Franca Ninni-Orasche om utbildningsstöd enligt Studienförderungsgesetz. Sedan de lokala myndigheterna hade avslagit ansökan överklagade hon avslagsbeslutet till Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr

und Kunst, som också avslog hennes ansökan. Franca Ninni-Orasche beslutade därför att väcka talan mot ministerns beslut vid Verfassungsgerichtshof (österrikisk författningsdomstol). Nämnda domstol ogillade Franca Ninni-Orasches talan. Verfassungsgerichtshof beslutade emellertid, efter det att en kompletterande ansökan inkommit till den, att hänvisa sökanden till att ge in ett överklagande till Verwaltungsgerichtshof.

13 Verwaltungsgerichtshof anser att det, med hänsyn till domstolens rättspraxis om artikel 48 i fördraget och artikel 7.2 i förordning nr 1612/68, finns anledning att först undersöka huruvida Franca Ninni-Orasche har förvärvat ställning som arbetstagare. Verwaltungsgerichtshof har i detta avseende ställt sig frågan huruvida den korttidsanställning som hon hade kan anses som ett faktiskt och verkligt arbete som ger henne ställning som arbetstagare, med hänsyn till domstolens rättspraxis på området (dom av den 23 mars 1982 i mål 53/81, Levin, REG 1982, s. 1035, punkt 17, svensk specialutgåva, volym 6, s. 335, och av den 26 februari 1992 i mål C-357/89, Raulin, REG 1992, s. I-1027).

14 Den nationella domstolen har härefter påmint om att det enligt nämnda rättspraxis krävs, i fråga om stöd för högre utbildning, att det finns kontinuitet mellan det tidigare yrkesarbetet och studierna, med undantag av de fall då den migrerande arbetstagaren ofrivilligt har blivit arbetslös och därför, på grund av situationen på arbetsmarknaden, är tvungen att omskola sig till ny yrkesverksamhet.

15 Den nationella domstolen har, mot bakgrund av denna rättspraxis, ställt sig frågan om det ur arbetstagarens synvinkel skall anses att ett anställningsförhållande som redan från början har ingåtts för viss tid upphör frivilligt eller ofrivilligt och om det i detta hänseende har någon betydelse att den berörda personen har försökt finna en annan anställning i värdmedlemsstaten innan hon påbörjar studier och erhåller de kvalifikationer som krävs för att hon skall kunna skriva in sig vid ett universitet.

16 Den nationella domstolen har slutligen påpekat att det, med hänsyn till domen av den 21 juni 1988 i mål 39/86, Lair (REG 1988, s. 3161; svensk specialutgåva, volym 9, s. 475), punkt 43, även bör undersökas huruvida, i det sammanhang som är aktuellt i målet vid den nationella domstolen, Franca Ninni-Orasches ansökan om utbildningsstöd utgör missbruk. Det senare skulle innebära att gemenskapsbestämmelserna om rätt till utbildningsstöd och om förbud mot diskriminering inte skall tillämpas.

17 Det är mot bakgrund av dessa rättsliga och faktiska förhållanden som Verwaltungsgerichshof har beslutat att förklara målet vilande och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

"1) a) Medför den omständigheten att en unionsmedborgare under kort tid (i förevarande fall två och en halv månader) varit anställd i en medlemsstat i vilken personen i fråga inte är medborgare, varvid anställningen var tidsbegränsad redan från början, att denna person blivit arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget ...?

b) Har det i detta fall vid bedömningen av frågan huruvida den berörda personen är arbetstagare, i ovannämnda mening, betydelse att vederbörande

i) påbörjade nämnda anställning först flera år efter sin ankomst till värdmedlemsstaten,

ii) efter godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning i ursprungsmedlemsstaten fick rätt att skriva in sig vid universitet i värdmedlemsstaten kort tid efter det att den kortvariga, tidsbegränsade anställningen hade upphört,

iii) under tiden efter den kortvariga, tidsbegränsade anställningens slut och fram till studiestarten försökte finna en ny anställning?

2) Om den berörda personen är (migrerande) arbetstagare i den mening som anges i fråga 1:

a) Skall ett redan från början tidsbegränsat anställningsförhållande anses sluta frivilligt efter det att anställningstiden har löpt ut?

b) Om svaret är ja: Har det i så fall vid bedömningen av frågan huruvida anställningsförhållandet slutade frivilligt eller ofrivilligt, i sig eller i kombination med de andra omständigheter, betydelse

i) att personen i fråga fick behörighet att studera vid universitet i värdmedlemsstaten, genom en examen i ursprungsmedlemsstaten, kort tid efter det att nämnda anställning hade upphört och/eller

ii) att personen i fråga direkt efter anställningens slut och fram till studiestarten försökte få en ny anställning?

Har det för besvarandet av denna fråga någon betydelse huruvida den nya anställning som den berörda personen försökte finna i sakligt hänseende utgör ett slags fortsättning på liknande (låg) nivå av den avslutade tidsbegränsade anställningen eller om det är en anställning som motsvarar den högre examen som denna person har erhållit under tiden? "

Den första frågan

18 Den nationella domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i dels huruvida den omständigheten att en medborgare i en medlemsstat tillfälligt under två och en halv månader har arbetat i en annan medlemsstat, i vilken personen i fråga inte är medborgare, medför att denna person kan anses som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, dels huruvida sådana omständigheter som att vederbörande före och efter anställningsperioden

— påbörjade anställningen först flera år efter sin ankomst till värdmedlemsstaten,

— efter godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning i ursprungsstaten fick rätt att skriva in sig vid universitet i värdmedlemsstaten kort tid efter det att den kortvariga, tidsbegränsade anställningen hade upphört, eller

— under tiden efter den kortvariga, tidsbegränsade anställningens slut och fram till studiestarten försökte finna en ny anställning

har betydelse i detta hänseende.

Yttranden som har inkommit till domstolen

19 Samtliga regeringar som har inkommit med yttranden till domstolen anser, i likhet med Europeiska gemenskapernas kommission, att ett kortvarigt anställningsförhållande med en redan från början fastställd varaktighet inte i sig utesluter att personen i fråga kan anses ha ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget. De har hänvisat till domstolens rättspraxis, enligt vilken enbart den som utför ett faktiskt och verkligt arbete, som inte är av en så begränsad omfattning att det enbart är fråga om en marginell och sidoordnad verksamhet, kan anses som arbetstagare.

20 Enligt den tyska regeringen och kommissionen medför en redan från början tidsbegränsad, kortvarig anställning, som en medborgare i en medlemsstat har i en annan medlemsstat i vilken han inte är medborgare, att han har ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget. De anser att det i detta hänseende saknar betydelse att sökanden i målet vid den nationella domstolen vid flera tillfällen sökte ett arbete, eller ett nytt arbete motsvarande de högre kvalifikationer som förvärvats efter det att det tidsbegränsade anställningsavtalet hade löpt ut, eller att hon fick godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning i ursprungsmedlemsstaten.

21 Den österrikiska och den danska regeringen samt Förenade kungarikets regering har gjort gällande att den nationella domstolen skall bedöma samtliga omständigheter i målet vid den nationella domstolen för att, på grundval av objektiva kriterier, avgöra huruvida den berörda personen, i stället för att verkligen försöka utöva sin rätt till fri rörlighet i syfte att arbeta, i realiteten hade för avsikt att studera i en annan medlemsstat än den där hon hade sitt ursprung och således försökte skapa en situation i vilken hon framstod som en arbetstagare, i det enda syftet att få tillgång till sådana förmåner som ett utbildningsstöd. De anser härvid att de omständigheter som den nationella domstolen har hänvisat till i sin första fråga är särskilt relevanta.

22 Den danska regeringen har i detta hänseende tillagt att den omständigheten att sökanden i målet vid den nationella domstolen endast hade en avlönad anställning under två och en halv månader under de två och ett halvt år som hon vistades i värdmedlemsstaten också är en omständighet som nämnda domstol skall beakta vid prövningen av huruvida anställningen i fråga var marginell och sidoordnad.

Domstolens svar

23 Domstolen erinrar först om att enligt fast rättspraxis är begreppet arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, ett gemenskapsrättsligt begrepp som inte skall tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 3 juli 1986 i mål 66/85, Lawrie-Blum, REG 1986, s. 2121, punkt 16, svensk specialutgåva, volym 8, s. 661, av den 21 juni 1988 i mål 197/86, Brown, REG 1988, s. 3205, punkt 21, svensk specialutgåva, volym 9, s. 489, av den 26 februari 1992 i mål C-3/90, Bernini, REG 1992, s. I-1071, punkt 14, och av den 8 juni 1999 i mål C-337/97, Meeusen, REG 1999, s. I-3289, punkt 13).

24 Detta begrepp skall dessutom definieras enligt objektiva kriterier med stöd av vilka anställningsförhållandet karaktäriseras med hänsyn till de berörda personernas rättigheter och skyldigheter. Det huvudsakliga kännetecknet för ett anställningsförhållande är att en person under en viss tid, till förmån för någon annan och enligt dennes anvisningar utför tjänster i utbyte mot vilka han erhåller ersättning (se bland annat domen i det ovannämnda målet Lawrie-Blum, punkt 17, dom av den 31 maj 1989 i mål 344/87, Bettray, REG 1989, s. 1621, punkt 12, och domen i det ovannämnda målet Meeusen, punkt 13).

25 En avlönad verksamhet som utövas under kortare tid kan, mot bakgrund av denna rättspraxis, inte i sig medföra att artikel 48 i fördraget inte skall tillämpas på den.

26 Det är emellertid enbart den som utför ett faktiskt och verkligt arbete, som inte är av en så begränsad omfattning att det enbart är fråga om en marginell och sidoordnad verksamhet, som kan anses som arbetstagare (se bland annat domarna i de ovannämnda målen Levin, punkt 17, och Meeusen, punkt 13).

27 Den nationella domstolen skall, vid prövningen av huruvida detta villkor är uppfyllt, grunda sig på objektiva kriterier och göra en helhetsbedömning av alla de omständigheter i målet som avser arten av såväl de aktuella verksamheterna som anställningsförhållandet i fråga.

28 Det är viktigt att precisera att omständigheter som avser den aktuella personens beteende före och efter anställningsperioden saknar betydelse när det, vid bedömningen av huruvida en anställning kan medföra att personen i fråga får ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, skall fastställas huruvida sådan ställning som avses i denna artikel föreligger. Sådana omständigheter har nämligen inget samband med de objektiva kriterier som angetts i den rättspraxis som det har erinrats om i punkterna 23 och 24 i denna dom.

29 Domstolen noterar särskilt att de tre omständigheter som den nationella domstolen har hänvisat till, det vill säga att den berörda personen var anställd som servitris först flera år efter sin ankomst till värdmedlemsstaten, att hon fick ett utbildningsbevis som gav henne rätt att skriva in sig vid universitet i denna stat kort tid efter det att den kortvariga anställningen hade upphört och att hon efter nämnda anställnings slut försökte finna en ny anställning, inte har något samband med vare sig det förhållandet att den verksamhet som hon utövade eventuellt var sidoordnad eller denna verksamhets eller anställningsförhållandets art.

30 Domstolen kan av samma skäl inte heller godta den danska regeringens ståndpunkt, enligt vilken det, vid bedömningen av huruvida det var fråga om en faktisk och verklig avlönad verksamhet, är nödvändigt att ta hänsyn till den korta tid som verksamheten varade jämfört med den tid under vilken den berörda personen sammanlagt vistades i värdmedlemsstaten, en tid som i målet vid den nationella domstolen uppgick till två och ett halvt år.

31 Det har slutligen hävdats att den nationella domstolen är skyldig att pröva, på grundval av omständigheterna i målet, huruvida sökanden genom missbruk har försökt skapa en situation i vilken hon kan göra gällande att hon har ställning av arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, i syfte att få de förmåner som följer av denna ställning. Det räcker härvid att konstatera att ett eventuellt missbruk av de rättigheter som följer av gemenskapens rättsordning enligt bestämmelserna om den fria rörligheten för arbetstagare förutsätter att den berörda personen ingår i den personkrets (*ratione personae*) på vilken fördraget är tillämpligt genom att denne uppfyller villkoren för att kunna kvalificeras som arbetstagare, i den mening som avses i nämnda bestämmelse. Av detta följer att den problematik som avser missbruk av rättigheter inte kan påverka svaret på den första frågan.

32 Mot bakgrund av föregående överväganden skall den första frågan besvaras så, att den omständigheten att en medborgare i en medlemsstat tillfälligt under två och en halv månader har arbetat i en annan medlemsstat, i vilken personen i fråga inte är medborgare, medför att denna person kan anses som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, förutsatt att den avlönade verksamheten inte är enbart marginell och sidoordnad.

Det ankommer på den nationella domstolen att göra den prövning av de faktiska omständigheterna som krävs för att avgöra huruvida så är fallet i det mål som är anhängigt vid den. Sådana omständigheter som att den berörda personen före och efter anställningsperioden

— påbörjade anställningen först flera år efter sin ankomst till värdmedlemsstaten,

— efter godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning i ursprungsstaten fick rätt att skriva in sig vid universitet i värdmedlemsstaten kort tid efter det att den kortvariga, tidsbegränsade anställningen hade upphört, eller

— under tiden efter den kortvariga, tidsbegränsade anställningens slut och fram till studiestarten försökte finna en ny anställning

saknar betydelse i detta hänseende.

Den andra frågan

33 Den nationella domstolen har ställt sin andra fråga för att få klarhet i huruvida en sådan gemenskapsmedborgare som sökanden i målet vid den nationella domstolen, för det fall denna person anses ha ställning som migrerande arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, skall anses ha blivit arbetslös frivilligt, i den mening som avses i den i detta avseende relevanta rättspraxisen från domstolen, uteslutande till följd av att personens anställningsavtal, som redan från början hade ingåtts för en tidsbegränsad period, har löpt ut.

34 Enligt den rättspraxis som det har hänvisats till i föregående punkt skall migrerande arbetstagare tillförsäkras vissa rättigheter som har samband med ställningen som arbetstagare, även om de inte längre har något anställningsförhållande (se domen i det ovannämnda målet Lair, punkt 36, och dom av den 24 september 1998 i mål C-35/97, kommissionen mot Frankrike, REG 1998, s. I-5325, punkt 41).

35 En medborgare i en annan medlemsstat som efter fullgjord yrkesverksamhet i värdmedlemsstaten där inleder universitetsstudier som leder till en yrkesbehörighet skall, i fråga om stöd för universitetsutbildning, anses behålla sin ställning som arbetstagare. I den egenskapen har han rätt att åberopa artikel 7.2 i förordning nr 1612/68, förutsatt att det finns kontinuitet mellan den tidigare yrkesverksamheten och de fortsatta studierna. Det kan emellertid inte krävas att detta villkor

skall tillämpas på en migrerande arbetstagare som ofrivilligt har blivit arbetslös och som, på grund av situationen på arbetsmarknaden, är tvungen att omskola sig till ny yrkesverksamhet (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen Lair, punkt 39, och Raulin, punkt 21).

36 Detta konstaterande får emellertid inte leda till att en medborgare i en medlemsstat beger sig till en annan medlemsstat enbart i syfte att där kunna omfattas av systemet för studiestöd efter en mycket kort period av yrkesverksamhet. Gemenskapsbestämmelserna skall nämligen inte tillämpas på ett sådant missbruk (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Lair, punkt 43).

Yttranden som har inkommit till domstolen

37 Den österrikiska och den tyska samt Förenade kungarikets regeringar anser för det första att den omständigheten att anställningsavtalet löper på bestämd tid och således på förhand accepterats av den anställda personen i fråga hindrar att personen, efter det att nämnda avtal har löpt ut, kan anses ha blivit arbetslös frivilligt. Den tyska regeringen har i detta hänseende tillagt att begreppet ofrivillig arbetslöshet, i den mening som avses i domstolens rättspraxis, endast avser fall av uppsägningar.

38 De anser för det andra att det inte kan hävdas att det finns ett samband mellan Franca Ninni-Orasches anställning i en restaurangrörelse och hennes studier i romanska språk och romansk litteratur.

39 Kommissionen har däremot, med åberopande av domstolens rättspraxis angående associeringsrådets beslut nr 1/80 av den 19 september 1980 om utveckling av

associeringen mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet, däribland dom av den 23 januari 1997 i mål C-171/95, Tetik (REG 1997, s. I-329), punkterna 38 och 39, gjort gällande att den omständigheten att ett redan från början tidsbegränsat anställningsförhållande upphör, till följd av att avtalet löper ut, i allmänhet inte är avhängig av arbetstagarens egen vilja. Mot denna bakgrund hade Franca Ninni-Orasche, enligt kommissionen, blivit arbetslös ofrivilligt.

40 Kommissionen anser emellertid att det av handlingarna i målet inte framgår att det är på grund av situationen på arbetsmarknaden som sökanden i målet vid den nationella domstolen har varit tvungen att omskola sig till en annan yrkesverksamhet än den där hon tidigare var anställd. Hon har följaktligen förlorat sin ställning som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget.

Domstolens svar

41 Domstolen konstaterar först att det ankommer på den nationella domstolen att göra den prövning av de faktiska omständigheterna som krävs för att avgöra om det, i enlighet med den rättspraxis som det har erinrats om i punkterna 34–36 i denna dom, finns kontinuitet mellan den avlönade verksamhet som sökanden tidigare utövade och de fortsatta studierna, om sökanden blev arbetslös ofrivilligt och om hon, på grund av situationen på arbetsmarknaden, var tvungen att omskola sig till en ny yrkesverksamhet, eller om hon enbart utövade denna verksamhet i syfte att kunna omfattas av systemet för studiestöd i värdmedlemsstaten.

42 Det skall emellertid framhållas att det förhållandet att ett anställningsavtal redan från början har ingåtts för en tidsbegränsad period inte i sig nödvändigtvis leder

till slutsatsen att den anställde i fråga automatiskt blir arbetslös frivilligt, när avtalet löper ut.

43 Även om det är riktigt att ett anställningsavtal i regel är resultatet av förhandlingar, är det ändå inte sällan förekommande att arbetstagaren saknar allt inflytande över varaktigheten och arten av det anställningsavtal som denne kan ingå med en eventuell arbetsgivare. Såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 53 och 54 i sitt förslag till avgörande är det, inom vissa verksamhetsområden, tvärtom så att anställningsavtal som ingås för en begränsad period är vanligt förekommande. Det finns olika anledningar för detta, såsom att det rör sig om säsongsarbete, att marknaden i fråga är konjunkturkänslig eller att det i den nationella arbetsrättslagstiftningen kan uppställas stränga krav.

44 Den nationella domstolen kan således, vid sin prövning av om sökanden blev arbetslös frivilligt eller ofrivilligt, bland annat beakta sådana omständigheter som den sedvänja som råder inom sektorn för den ekonomiska verksamheten i fråga, möjligheterna att inom sektorn finna en anställning som inte är tidsbegränsad, det eventuella intresset av att endast åta sig förpliktelser inom ramen för ett tidsbegränsat anställningsförhållande eller de förekommande möjligheterna att förlänga anställningsavtalet.

45 De omständigheter som den nationella domstolen har hänvisat till, det vill säga att den berörda personen, så snart anställningsavtalet löpte ut, fick ett utbildningsbevis som gav personen rätt att skriva in sig vid universitet i värdmedlemsstaten, att personen sökte en ny anställning omedelbart efter det att anställningsförhållandet hade upphört samt arten och nivån på den nya anställning som söktes har inte nödvändigtvis betydelse i detta hänseende. Sådana omständigheter kan nämligen ge stöd såväl för antagandet att sökanden i målet vid den nationella domstolen blev arbetslös ofrivilligt som för antagandet att hon blev arbetslös frivilligt.

46 Dessa omständigheter kan emellertid visa sig ha betydelse vid prövningen av huruvida sökanden i detta mål utövade en kortvarig, avlönad verksamhet enbart i syfte att kunna omfattas av systemet för studiestöd i värdmedlemsstaten.

47 Det skall dessutom tilläggas att det, vid denna prövning, finns anledning att även ta hänsyn till dels att sökanden i målet vid den nationella domstolen förefaller ha begett sig till värdmedlemsstaten för att bo där tillsammans med sin make, som är medborgare i denna stat, och inte enbart i syfte att omfattas av systemet för studiestöd, dels att hon vistas där lagligen.

48 Mot bakgrund av det ovan anförda skall den andra frågan besvaras så, att en sådan gemenskapsmedborgare som sökanden i målet vid den nationella domstolen, för det fall denna person anses ha ställning som migrerande arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, har inte nödvändigtvis blivit arbetslös frivilligt, i den mening som avses i den i detta avseende relevanta rättspraxisen från domstolen, uteslutande till följd av att personens anställningsavtal, som redan från början hade ingåtts för en tidsbegränsad period, har löpt ut.

Rättegångskostnader

49 De kostnader som har förorsakats den österrikiska och den danska regeringen, Förenade kungarikets regering samt kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målen vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar,

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

angående de frågor som genom beslut av den 13 september 2001 har ställts av Verwaltungsgerichtshof, följande dom:

1) **Den omständigheten att en medborgare i en medlemsstat tillfälligt under två och en halv månader har arbetat i en annan medlemsstat, i vilken personen i fråga inte är medborgare, medför att denna person kan anses som arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i EG-fördraget (nu artikel 39 EG i ändrad lydelse), förutsatt att den avlönade verksamheten inte är enbart marginell och sidoordnad.**

Det ankommer på den nationella domstolen att göra den prövning av de faktiska omständigheterna som krävs för att avgöra huruvida så är fallet i det mål som är anhängigt vid den. Sådana omständigheter som att den berörda personen före och efter anställningsperioden

— **påbörjade anställningen först flera år efter sin ankomst till värdmedlemsstaten,**

— efter godkänt avgångsbetyg från gymnasieutbildning i ursprungsstaten fick rätt att skriva in sig vid universitet i värdmedlemsstaten kort tid efter det att den kortvariga, tidsbegränsade anställningen hade upphört, eller

— under tiden efter den kortvariga, tidsbegränsade anställningens slut och fram till studiestarten försökte finna en ny anställning

saknar betydelse i detta hänseende.

2) En sådan gemenskapsmedborgare som sökanden i målet vid den nationella domstolen, för det fall denna person anses ha ställning som migrerande arbetstagare i den mening som avses i artikel 48 i fördraget, har inte nödvändigtvis blivit arbetslös frivilligt, i den mening som avses i den i detta avseende relevanta rättspraxisen från domstolen, uteslutande till följd av att personens anställningsavtal, som redan från början hade ingåtts för en tidsbegränsad period, har löpt ut.

Puissochet Gulmann Skouris

Macken Colneric

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 6 november 2003.

R. Grass V. Skouris

Justitiesekreterare Ordförande